

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Інститут економіки та права
Кафедра економіки

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО
ПРОХОДЖЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Запоріжжя
2022

Методичні рекомендації щодо проходження науково-педагогічної практики для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» / укл. Семенов А.Г., Порохня В.М., Трохимець О.І. Запоріжжя: КПУ, 2022.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Семенов Андрій Григорович, завідувач кафедри економіки, д.е.н., професор

Порохня Василь Михайлович – професор кафедри економіки, д.е.н., професор

Трохимець Олена Іванівна – професор кафедри національної економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин, д.е.н., професор

Робочу програму
схвалено на засіданні
кафедри НЕММЕВ
Протокол від “01” вересня 2022 року № 1

Завідувач кафедри Семенов А.Г.

ЗМІСТ

Вступ 4

1. Мета і завдання науково-педагогічної практики 4
2. Заплановані компетентності та результати навчання 5
3. Організація проведення практики 7
4. Зміст практики 8
5. Підведення підсумків практики 9
6. Рекомендовані джерела та інформаційні ресурси 12

Вступ

Методичні рекомендації щодо проходження науково-педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії Класичного приватного університету визначають зміст та організаційно-методичні засади проходження педагогічної практики аспірантами.

Науково-педагогічна практика у системі вищої освіти на третьому освітньо - науковому рівні є одним з етапів професійної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, який має за мету сформувати професійно-педагогічні компетентності щодо здійснення освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Методичні рекомендації містять загальні вимоги щодо змісту, організації та керівництва практичної підготовки; вимоги до оформлення звіту та підготовки до захисту; критерії оцінювання знань під час захисту звіту здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

1. Мета і завдання науково-педагогічної практики

Метою науково-педагогічної практики аспірантів є формування системи компетентностей майбутніх науково-педагогічних працівників, здатних здійснювати аналітичне осмислення стану та перспектив розвитку освітньої діяльності у галузі економіки, створювати та впроваджувати новий зміст та новітні методики викладання економічних дисциплін, розв'язувати комплексні проблеми дослідницько-інноваційної та професійної діяльності.

Основними **завданнями** науково-педагогічної практики є:

- закріплення і поглиблення теоретичних знань, отриманих під час навчання в аспірантурі;
- набуття досвіду проведення всіх форм організації освітнього процесу і видів навчальних занять у закладах вищої освіти;
- поглиблення та застосування фахових знань у розв'язанні конкретних педагогічних завдань практики;
- інтеграції науково-дослідної та педагогічної діяльності практикантів;
- розвиток професійно-педагогічних здібностей на основі практичного досвіду.

Додатковими завданнями науково-педагогічної практики є:

- отримання уявлень про діяльність кафедри на посаді асистента (науково-педагогічний працівник) у період проходження практики;
- впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес;
- формування умінь моніторингових досліджень у галузі освіти;
- розвиток умінь у галузі формальної і неформальної освіти;
- стимулювання самовдосконалення майбутніх фахівців.

Після проходження практики аспіранти мають **знати**:

- основні форми організації і основи планування освітнього процесу у закладах вищої освіти;
- дидактичні принципи проведення всіх видів навчальних занять у закладах вищої освіти;
- документи, що регламентують і відображують зміст освіти у вищій школі;
- сучасні форми і методи здійснення освітнього процесу, скерованого на формування компетентностей здобувачів вищої освіти;
- форми і методи контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти;
- види навчально-методичного забезпечення освітнього процесу і вимоги до
- форми і методи виховної (поза аудиторної, профорієнтаційної) роботи з молоддю.

Аспіранти мають **уміти**:

- визначати мету і завдання різних видів навчальних занять, добирати відповідний зміст і застосовувати різні форми, методи і засоби освітньої взаємодії зі здобувачами вищої освіти, враховуючи специфіку спеціальності та рівень освіти;
- застосовувати сучасні освітні технології, зокрема, інформаційно-комунікаційні та інтерактивні;
- розробляти навчально-методичні матеріали до курсу, що викладається;
- здійснювати контроль знань і умінь здобувачів вищої освіти;
- організовувати різні форми виховної (позааудиторної, профорієнтаційної) роботи з молоддю.

2. Заплановані компетентності та результати навчання

Відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка проходження науково-педагогічної практики сприяє формуванню **компетентностей та програмних результатів навчання**:

Загальні компетентності

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї

міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

СК 2. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами.

СК 6. Здатність обґрунтовувати та готувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей

СК 7. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні наукові проекти в економіці та дотичні до неї міждисциплінарні підходи, проявляти лідерство та відповідальність при їх реалізації; комерціалізувати результати наукових досліджень та забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

СК 8. Здатність до застосування сучасних інформаційних технологій у наукових економічних дослідженнях та у впровадженні науково-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти.

V. Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

Програмні результати навчання

РН 4. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу великих масивів даних та/або складної структури, спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи.

РН 5. Пропонувати нові рішення, розробляти та наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

РН 8. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження у сфері економіки та з дотичних міждисциплінарних напрямів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН 9. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

3. Організація проведення практики

Згідно з навчальним планом науково-педагогічна практика проводиться для аспірантів другого року навчання. Обсяг практики становить 3 кредити ЄКТС (90 год.).

Науково-педагогічна практика проводиться після вивчення курсу «Педагогіка вищої школи та методика викладання».

Проведення науково-педагогічної практики передбачає три етапи:

- **початковий** (обсяг становить 1 кредит ЄКТС);
- **основний** (обсяг становить 1 кредит ЄКТС);
- **заключний** (обсяг становить 1 кредит ЄКТС).

На **початковому** етапі практикант має:

- з'ясувати функції, мету, завдання практики;
- скласти індивідуальний план проходження практики;
- ознайомитися з організаційною, навчально-методичною та науковою роботою кафедри, нормативно-правовою базою, що регламентує організацію освітнього процесу в університеті;
- відвідати заняття провідних викладачів кафедри і інституту.

На **основному** етапі практики практикант має:

- укласти розгорнутий план-конспект занять, обговорити їх з науковим керівником та керівником практики від кафедри;
- підготувати необхідні методичні та дидактичні матеріали, технології для проведення занять;
- провести на належному науково-методичному рівні заняття згідно індивідуального плану;
- організувати та провести для студентів захід виховного (поза аудиторного, профорієнтаційного) спрямування, засідання наукового гуртка чи проблемної групи;
- взяти участь у засіданнях кафедри, наукових семінарах (конференціях).

На **заключному** етапі практикант має:

- підготувати звітні матеріали за підсумками проходження практики і надати керівнику практики з метою перевірки та оцінювання;
- захистити результати практики у встановленому порядку.

Організатором та базою науково-педагогічної практики є кафедра національної економіки, маркетингу та міжнародних економічних відносин. Разом з тим, аспірант може пройти практику на аналогічних кафедрах інших закладів вищої освіти.

Для аспірантів, зарахованих з посад науково-педагогічних працівників, які мають педагогічний стаж, або які поєднують навчання з науково-педагогічною діяльністю, практика рішенням кафедри може бути скорочена або перезарахована (за умови надання позитивної характеристики з місця роботи).

Загальне керівництво науково-педагогічною практикою аспіранта покладено на завідувача кафедри, за якою закріплений аспірант. Керівник практики узгоджує організаційні питання проведення практики з кафедрами, готує наказ про проведення науково-педагогічної практики аспірантів. Безпосереднє керівництво науково-педагогічною практикою, науково-методичне консультування та контроль за проходженням практики аспіранта здійснює науковий керівник або керівник практики від кафедри, який:

- добирає тематику занять та академічні групи для проведення науково-педагогічної практики;
- надає методичну допомогу практиканту у плануванні та організації навчальної взаємодії;
- контролює роботу аспіранта, відвідує його заняття та інші види роботи зі студентами, здійснює заходи щодо усунення недоліків у організації практики;
- оцінює роботу аспіранта і готує відгук про його роботу під час проходження практики.

4. Зміст практики

Зміст науково-педагогічної практики аспірантів узгоджений з напрямками діяльності науково-педагогічних працівників: навчальною, методичною, науковою і організаційною.

Навчальна робота аспірантів-практикантів включає:

- підготовку та проведення на належному рівні 4 занять (лекцій, практичних) у присутності керівника практики;
- підбір і використання сучасних наочних матеріалів в процесі проведення занять (презентації, відеофільми, віртуальні екскурсії, віртуальні лабораторні тощо);
- розробку і використання на заняттях інтерактивних форм роботи зі студентами, інших технологій навчання.

Методична робота аспірантів-практикантів включає:

- ознайомлення з організацією навчальної та методичної роботи кафедри та інституту;
- ознайомлення з освітньою програмою та робочим навчальним планом спеціальності;
- ознайомлення з навчально-методичним комплексом дисципліни (робоча програма навчальної дисципліни, теми і плани лекцій, практичних занять, завдання для самостійної роботи, засоби контролю знань (для поточного і підсумкового контролю));
- ознайомлення з матеріалами методичного забезпечення вивчення навчальної дисципліни (підручники, навчальні посібники, тексти лекцій, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, самостійної роботи);
- ознайомлення з тематикою курсових та кваліфікаційних робіт, інструктивно-методичними матеріалами до їх виконання і захисту;
- відвідування занять (лекцій, практичних, індивідуальних занять) провідних фахівців кафедри та інституту, інших аспірантів та їх педагогічний аналіз;
- підбір і підготовку наочного матеріалу (презентацій, таблиць, малюнків, схем тощо);
- розробку завдань для поточного контролю знань студентів (тестів, запитань з повною відповіддю тощо);
- участь у методичній роботі кафедри;
- участь у вебінарах, зум чи скайп-конференціях, інтернет-конференціях освітнього спрямування за допомогою мережі Інтернет.

Науково-педагогічна робота аспірантів-практикантів включає такі види діяльності (вибір узгоджується з керівником практики):

- участь у роботі кафедри;
- участь у проведенні наукових семінарів, конференцій кафедри, інституту, університету;
- участь у залученні студентів до наукової роботи, підготовці та проведенні засідання студентського наукового гуртка/товариства/проблемної групи, конкурсу студентських наукових робіт;
- проведення моніторингового дослідження освітньої тематики.

Організаційна робота аспірантів-практикантів включає (один захід за вибором аспіранта):

- знайомство з системою виховної роботи університету і інституту;
- проведення виховного заходу зі студентами академічної групи (тематика виховних заходів узгоджується із планом виховної роботи кураторів академічних груп відповідних кафедр);
- розробку змісту і проведення тематичних екскурсій для студентів;
- знайомство з системою електронного навчання (розробка лекції за темою дисертаційного дослідження для онлайн-платформи Moodle);
- підготовку і проведення профорієнтаційного заходу згідно плану роботи кафедри (інституту);
- підготовку і проведення зі студентами заходу культурно-спортивного спрямування згідно плану роботи інституту.

Основну функцію науково-методичного забезпечення науково-педагогічної практики виконують навчально-методичні комплекси відповідних дисциплін.

5. Підведення підсумків практики

До захисту практики здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії подаються **наступні документи**:

1. Щоденник практики.
2. Звіт практики.
3. Бланк контролю якості проведення навчального заняття.

Документація подається керівнику практики в строки згідно з наказом.

До захисту практики допускаються здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії, які у повному обсязі виконали щоденник практики і надали звіт про проходження практики.

Результати практики та її захист оцінюються на підставі наданих звітних документів, а також висновків, які відображені у характеристиці керівника практики.

Підсумковий контроль з науково-педагогічної практики відбувається у формі диференційованого заліку (захист звіту). При визначенні підсумкової оцінки враховуються результати оцінювання з усіх видів робіт (навчальної, методичної, організаційної), передбачених програмою практики.

Критерії оцінювання роботи аспірантів-практикантів наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Шкала оцінювання результатів проходження науково-педагогічної практики

Сума балів за 100-бальною шкалою	Рівень результатів	Оцінка за національною системою	Оцінка за шкалою ECTS
100-90	Високий	Зараховано	A
89-82	Достатній		B
81-75			C
74-64			D
63-60	Середній		E
59-35	Низький	Не зараховано	FX
34-1			F

Відповідно до 100-бальної шкали, оцінка виставляється за певні види роботи, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Види діяльності для оцінювання науково-педагогічної практики

№ з/п	Вид роботи	Кількість балів	
		мін.	макс.
1	Аналіз опрацьованого контенту	5	8
2	Аналіз відвіданих лекцій, лабораторних та практичних занять	5	8
3	Підготовка конспекту лекцій	5	8
4	Підготовка методичних вказівок до виконання практичних занять	5	8
5	Проведення навчальних занять	10	20
6	Оформлення звітної документації	5	8
7	Доповідь під час захисту	25	40
Всього		60	100

Максимальну оцінку аспірант отримує за:

- творчий підхід до виконання теоретичних завдань практики;
- підготовку логічного, змістовного конспекту лекцій та методичних вказівок до практичних занять, з повним висвітленням тематики, вибраної для викладання;
- проведення лекцій і практичних на достатньому науково-методичному рівні;
- своєчасно наданий, акуратно і правильно оформлений пакет звітних документів;
- повне викладення змісту виконаних робіт під час проходження науково-педагогічної практики (в доповіді під час звіту).

У випадку отримання мінімальних оцінок аспірант:

- недбало виконав теоретичні завдання практики;
- підготував конспект лекцій та методичні вказівки до практичних занять, які лише частково висвітлюють тематику, вибрану для викладання;

- провів заняття на низькому науково-методичному рівні;
- своєчасно надав пакет звітних документів, але мав суттєві зауваженнями стосовно його оформлення;
- нелогічно, неповно описав власну діяльність під час виконання педагогічної практики (в доповіді під час звіту).

6. Рекомендовані джерела та інформаційні ресурси

Законодавчі і нормативні документи

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344.
3. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ МОН України від 16 липня 2018 р. № 776.
4. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266.
5. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах): Постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261.
6. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266: Наказ МОН України від 06 листопада 2015 р. № 1151.

Рекомендована література

1. Popadynets, I., Andrusiv, U., Shtohryn, M & Galtsova, O. The effect of cooperation between universities and stakeholders: Evidence from Ukraine International Journal of Data and Network Science, 4(2), 199-212.
2. Гордійко Н.О. Методологія наукових досліджень. Лекції. НТУУ «КПІ», 2020. URL: <https://do.ipokpi.ua/course/view.php?id=2922>.
3. Єременко О.М. Багатовимірність казуальності (на прикладі конфлікту на Донбасі). Філософські аспекти дослідження казуальності в соціо-гуманітарній сфері: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 128–158.
4. Ладанюк А.П. Власенко Л.О. Кишенько В.Д. Методологія наукових досліджень. Київ: Ліра-К, 2020. 352 с.
5. Методологія наукових досліджень. Посібник-практикум для виконання практичних робіт / В.Т. Надикто, Т.С. Чорна. Мелітополь: Люкс, 2020. 63 с.
6. Наукознавство Г.М. Доброва: міжнародний контекст та практика реформування діяльності Академії наук УРСР. *Наука та наукознавство*. 2019. № 3 (105). С. 75-88.
7. Педагогіка вищої школи: підручник / В. П. Головенкін ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/29032>.
8. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посібник / Л. Г. Кайдалова, І. С. Сабатовська-Фролкіна, Н. В. Альохіна, Н. В. Шварп. Харків :

НФаУ, 2019. 248 с.

9. Професійно-педагогічне спілкування й типологія особистості викладача вищої школи. URL: <http://www.infolibrary.com.ua/bookstext4050.html>.

10. Секундант С.Г. Ляйбніц і Вольф. Критичні засади ідеї наукової революції в філософії. Sententiae. 2021. С. 44–66.

11. Смазнова І., Шамша І. Методологія наукових досліджень : навч.-метод. реком.для здобувачів факультету журналістики за профілем освітньої програми «Філософія медійних практик». Одеса : Фенікс, 2023. 46 с.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <http://mon.gov.ua>.

2. Класичний приватний університет. Офіційний сайт. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/.

3. Віртуальна аудиторія Класичного приватного університету. URL: http://www.zhu.edu.ua/cpu_edu/.

4. Інструменти для онлайн навчання. URL: <https://academiq.org.ua/novyny/instrumenty-dlya-onlajn-navchannya/>.

5. Інноватика у викладанні. URL: <https://academiq.org.ua/resursy/innovatyka-u-vykladanni/>.

6. Як створити силабус: три корисні ресурси. URL: <http://gohigher.org/yak-stvoriti-silabus-resursi-sho-dopomozhut-efektivno-organizuvati-robotu>.